

MUSTAQILLIK DAVRIDA „O'ZBEK XALQ OG'ZAKI IJODI" NING O'RGANILISH MASALALARI

Abdumutalova Shirin

Nizomiy nomidagi TDPUning o'zbek tili va adabiyoti fakulteti 2-bosqich talabasi

Annotatsiya

Ushbu keltirilgan maqolamizda, mustaqillik davrida xalq og'zaki ijodining o'rganilishi, milliy urf-odatlarimizning qayta kirib kelishi, Navro'z bayramini umumxalq bayrami sifatida nishonlash an'anasining boshlanishi, „Alpomish" dostonining 1000 yillik to'yi, Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universitetining ochilish marosimi haqida ma'lumotlar bayon etilgan.

Kalit so'zlar

Mustaqillik davri, xalq og'zaki ijodi, „Alpomish" dostoni, „Rustamxon" dostoni, Navro'z bayrami, A.Navoiy nomidagi o'zbek tili va adabiyoti universiteti, folklor an'analari.

O'zbek xalqining jahon xalqlari orasida tutgan o'rni, mavqeyi, insoniyat tamaddunlariga qo'shgan munosib hissasi, avvalo, xalq og'zaki ijodi namunalari misolida yaqqol ko'rinadi. O'zbek folklorini yozib olish, nashr etish va tadqiq qilish ishlari o'tgan asr avvallaridan boshlangan bo'lsa-da, uni chinakam, har tomonlama mukammal, chuqurroq o'rganish masalalari, ularning tarixdagi va bugungi kundagi ahamiyatini ochib berish mustaqillik sharofati bilan ro'y berdi desak, mubolag'a bo'lmaymiz.

Mamlakatimiz mustaqillikka erishish ostonasida birinchi Prezidentimiz tomonidan ko'plab hayotbaxsh farmonlar bilan bir qatorda, o'zbek tiliga davlat tili maqomining berilishi va Navro'z bayramining qayta tiklanishi xalqimizning ma'naviy hayotida katta iz qoldirdi. Shubhasiz, aytish mumkinki, bugun mamlakatimiz iqtisodiy, siyosiy, madaniy sohalarida nimaiki yutuqlarga, yuksalishlarga erishayotgan bo'lsa, ana shu sa'yi harakatlarining alohida o'rni bor.

Har bir sohaning o'z tarixi bo'lganidek, folklorshunoslik borasidagi izlanishlarning ham o'z ildizlari mavjud. Bu izlanishlarning ham o'z ildizi mavjud. Bu izlanishlarni ildizi uzoq o'tmishga borib taqaladi. Mahmud Koshg'ariy zamonidan to bugunga qadar xalq og'zaki ijododa nimaiki aytilgan, yozilgan bo'lsa bularning bari o'zbek xalq og'zaki ijodini o'rganishga o'zining munosib ulushini qo'shgan.

Folklor turli davrlarda, turli vaqtlarda turlicha o'rganildi, turlicha yondashuvlar qilindi, biroq mustaqillikdan keyin u tom ma'noda yangicha mazmun va mohiyat kasb etdi.

„Alpomish" dostonining 1000 yilligi xalqaro miqyosda keng nishonlandi, „O'zbekiston xalq baxshisi" unvoni joriy etildi. Bu esa milliy ma'naviyatimizning asoslaridan bo'lgan xalq ijodining yuksalishiga xizmat qildi.

„Alpomish dostoni millatimizning o'zligini namoyon qiladigan, avlodlardan avlodlarga o'tib kelayotgan qahramonlik qo'shig'idir, - deb yozadi birinchi Prezidentimiz I.A.Karimov o'zining „Yuksak ma'naviyat-yengilmas kuch" kitobida. - Agarki, xalqimizning qadimiy va shonli tarixi tuganmas doston bo'lsa, „Alpomish" ana shu dostonning shoh bayti, desak, tog'ri bo'ladi". Bu nafaqat „Alpomish" dostoniga, balki, butun folklor asariga, milliy ma'naviyatimizga berilgan yuksak bahodir. Shuning uchun ham mustaqillikka erishganimizdan keyin folklor milliy ma'naviyatimizni shakllantiruvchi omil sifatida o'rganib kelinmoqda.

Mustaqillik davrida oldin folklor asarlari o'rganilmaganmi, nashr etilmaganmi, tadqiq etilmaganmi kabi savollar tug'ilishi tabiiy. O'rganilgan, nashr etilgan, tadqiq ham etilgan, biroq bu nashrlar mukammal nashr emasdi. Ular ko'plab qisqartirishlar, buzib talqin qilinishlarga yo'l qo'yilgandi. Birgina misol: „Rustamxon" dostonining folklor arxivida saqlanayotgan qo'lyozmasida Sultonxonning farzandli bo'lishi oldidan ko'rgan tushi mana bunday tasvirlanadi: „Sultonxon ul kecha yotib tush ko'rdi. U tushida shunday ayon bo'ldi. Bu Xudoy bergan farzanding, Qurudum mamlakatiga safar qilsang, o'n to'rt jil deganda borib kelsang shu bolang turadi, bo'lmasa nobud bo'ladi".

Bu tush motivi Sultonxonning Qurudunga safarga chiqishining sababi hamda tug'ilayotgan farzand Rustamning oddiy farzand emas, ilohiyot bilan bog'liqligini ko'rsatadi. Aytish mumkinki, doston tush motivi bilan boshlanadi va doston so'ngidagi voqealar ana shu tush bilan bog'liq holda kechadi. Biroq „Rustamxon" dostonining 1965-yilgi va 1985-yilgi nashrlarida bu motiv tushirib qoldirilgan. Oqibatda Sultonxonning safarga chiqishi ham noayon bo'lin qoladi.

„Alpomish" dostonidagi poyga epizodini eslaylik. Mustaqillikdan oldingi nashrlari hozirgidan farq qiladi.

Folklorni tadqiq etish borasida mafkuraviy tazyiq va chegaralanishlar ta'siri yaqqol sezilib turadi. Shuning uchun mustaqillik davri folklorshunosligi tamomila bir yangi folklorshunoslikdir. Bugungi kunda ham faol ijod qilib kelayotgan T.Mirzayev, O.Safarov, O.Madayev, M.Jo'rayev, Sh.Turdimov, J.Eshonqulov kabi folklorshunos olimlarning izlanishlarini alohida ta'kidlab o'tish lozim.

1990-yilda Navro'z bayramini umumxalq tantanasi darajasida nishonlash an'anasi boshlanadi, ya'ni 1-prezidentimiz tomonidan yurtimizda Navro'z saylini nishonlashga ruxsat berildi, natijada ota-bobolarimizdan qolgan urf-odatlarimiz, xalq og'zaki ijodimiz yana qayta tiklandi. Bu esa folklorning nufuzini yanada orttirdi.

Eng ulkan tarixiy voqealardan biri 2016-yil 13-mayda „Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universitetini tashkil etish to'g'risida" gi farmonning e'lon qilinishi va bu ishni amalga oshishi til, adabiyot qatorida o'zbek folklorining ham har tomonlama o'rganish ishlariga imkloniyatlar yaratdi. Ushbu universitet tarkibida ochilgan „Folklorshunoslik va dialektologiya" kafedrasini fikrimizni yanada isbotlab beradi. „O'zbek folklori" fanining yangi talablar asosida o'qitilishi ushbu kafedra faoliyatining muhim qismi hisoblanadi. I.Karimovning 2008-yil e'lon

qilingan „Yuksak ma'naviyat - yengilmas kuch" kitobida: „Ajdodlarimiz tafakkuri va daxosi bilan yaratilgan eng qadimgi toshyozuv va bitiklar, xalq og'zaki ijodi namunalaridan tortib, bugungi kunda kutubxonalarimiz xazinasidan saqlanayotgan ming-minglab qo'lyozmalar, ularda mujassamlashgan tarix, adabiyot, san'at, siyosat, axloq, falsafa, tibbiyot, matematika, mineralogiya, kimyo, astronomiya, me'morlik, dehqonchilik va boshqa sohalarga oid qimmatbaho asarlar bizning buyuk ma'naviy boyligimizdir",-deyilgan. Xalq og'zaki ijodi, xususan, og'zaki ijod namunalari yurtboshimiz ta'kidlaganidek ajdodlarimiz tafakkuri va daxosini namoyon etuvchi ma'naviy xazina hisoblanadi. Bu xazina boyliklarini yosh avlodning ma'nan kamolot topishi yo'lida xazina qildirish soha xodimlarining asosiy vazifasi hisoblanadi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev xalqaro baxshichilik festivali ochilishiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi nutqida ta'kidlaganidek: „...Tengsiz ma'naviy boyligimiz bo'lmish mumtoz san'atni, xalq ijodining nodir namunalarini asrab-avaylash va rivojlamtirish, uni kelgusi avlodlarga bezavol yetkazish jahondagi ilg'or fikrli olimlar va san'atkorlarning, davlat va jamiyat arboblari, barcha madaniyat ahlining ezgu burchidir".

Xulosa qilib aytganda, bugungi yoshlarni komil inson qilib tarbiyalashda, ma'naviyatini yuksaltirishda ko'plab usullar, vositalar, metodlar mavjud. Biroq bu usul va metodlar, birinchi navbatda, so'z san'atining ibtidosi sanalgan folklor namunalariga suyanilgan holda amalga oshirilsa, yanada samarali va ta'sirchan bo'ladi.

Xalqimizning milliy tarqqiyotida, ijtimoiy, iqtisodiy va ma'naviy yuksalishida folklor, umuman badiiy so'z san'ati hamisha tayanch nuqta bo'lib kelgan, Zero, folklor bu millatning quvvati, tirikligi va buyukligidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1.Tashkent „MALIK PRINT CO"-2021 O'ZBEK FOLKLORI darslik Nizomiy nomli TDPU kutubxonasi T.Mirzayev, Sh.Turdimov, M.Jo'rayev, J.Eshonqulov, A.Tilavov.

2. Islom Karimov. Yuksak ma'naviyat- yengilmas kuch. -Toshkent: Ma'naviyat,2008-B.31

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning xalqaro baxshichilik san'ati festivali ochilishiga bag'ishlangan marosimdagi nutqi// Xalq so'zi gazetasi,, 2019-yil, 7-aprel, N68(72-98)son. -B.1.

4. Hodi Zarifov nomidagi folklor arxivi . Qo'lyozma, inv. N112.